

УДК 336.63

Дробязко А. О., к.е.н.,
ДННУ “Академія фінансового управління”

Любіч О. О., д.е.н., професор,
ДННУ “Академія фінансового управління”

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ РЕСУРСНИХ І КРЕДИТНИХ ПОТОКІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ У 2025 РОЦІ З УРАХУВАННЯМ ФАКТОРА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Мета – дослідити ефективність та рівень довіри до роботи банків за участю держави в капіталі за першу половину 2025 р., сформулювати пропозиції щодо подальшого законодавчого та інституційного розвитку банківського сектору та законодавчого забезпечення банківського бізнесу в умовах посилення вимог до фінансової безпеки.

Гіпотезою роботи є те, що в період економічної і воєнної кризи стабільність фінансових потоків банківської системи є чутливим індикатором вимірювання довіри контрагентів як фактора оцінки фінансової безпеки. Крім того, збільшення частки банківського капіталу під управлінням держави стало необхідним заходом утримання фінансової стабільності. Одним із об'єктивних індикаторів виміру стабільності банківського сектору є лінійне збільшення ресурсної бази банків і обсягів кредитування пропорційно інфляційними процесам в економіці.

Виклад основного матеріалу. У 2025 р. на банківському ринку України працювало 60 банків. Станом на липень 2025 р. за класифікацією Національного банку України (НБУ) 14 банків належали до дочірніх установ іноземних банківських структур. З них з іноземним капіталом 26, у тому числі 19 зі 100-відсотковим іноземним капіталом, кількість банків за участю держави збільшилася до 7. У поточному році банківський сектор залишається прибутковим. Якщо у 2014 р., на початку російської агресії, банківська система зазнала глибокої кризи, то після проведених реформ у 2014–2016 роках стійкість покращилася. З початком повномасштабної війни 2022 р. робота банків була стабільною і прибутковою, що є одним із індикаторів якості монетарної політики яка проводилася НБУ та Урядом.

Динаміка ресурсної бази. Головними джерелами наповнення ресурсної бази банків є кошти суб'єктів господарювання та фізичних осіб (тверді пасиви). Ці потоки розглядаються з точки зору оцінки довіри між споживачами послуг і агентами. Перед розглядом динаміки потоків основних кредиторів банківської системи розглянемо рівень впливу інших контрагентів. (1) Власники банків: станом на 01.08.2025 сумарний обсяг статутного капіталу всіх банків становить 423,6 млрд грн., з початку року збільшився на 16,6 млрд грн. Тобто потік не дуже великий, що говорить про те що це не є вагомим фактором збільшення ресурсної бази кредитування. (2) Кредити рефінансування НБУ дорівнюють 1,4 млрд. грн. – менше 0,1 % від твердих пасивів, цей канал нинішнє керівництво НБУ майже не використовує. (3) Кошти міжнародних фінансових організацій у балансах банків становлять 63,4 млрд грн, 2,2 % твердих пасивів, теж не впливають суттєво на ресурсну підтримку банків і мають тенденцію до реального зменшення. (4)

Бюджетні організації розмістили в банках 54,5 млрд грн (1,9 % твердих пасивів) поточних вільних коштів, що також не позначається істотно на ресурсній базі банків.

Кошти юридичних осіб (1534,8 млрд грн), у цьому розрахунку кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ, станом на 01.08.2025 розподілені між банками за участю держави в капіталі (42,5 %), іноземними фінансовими групами (35,1 %) і приватними банками (23,3%). Кошти фізичних осіб (1306,2 млрд грн) розподілені між банками за участю держави в капіталі (62,3 %), іноземними фінансовими групами (17,2 %) та приватними банками (20,5 %). Частка поточних коштів юридичних осіб дорівнює 75,5%, а фізичних осіб – 66,2 %, що вказує на нестабільність ресурсної бази банків. Тенденцією поточного року є збільшення частки коштів бізнесу і домогосподарств у банках іноземних фінансових груп та приватного капіталу і зменшення частки у банках за участю держави. Довіра юридичних осіб до поточної ситуації є мінімальною, зменшується балансова вартість розміщених коштів.

Аналізуючи динаміку коштів на балансах банків у національній валюті, варто зазначити, що у першій половині 2025 р. панічних настроїв (значних відпливів коштів з банківської системи) не відбувалося. Основні кредитори банківської системи в цілому довіряли свої кошти, попри низькі процентні ставки залучення депозитів. Обсяг припливу коштів фізичних осіб до банківської системи збільшувався лінійно і відповідав поточним темпам інфляції на споживчому ринку. Підкреслимо, що 65,9 % коштів фізичних осіб зберігаються на поточних рахунках, і тільки третину коштів від загального балансу можна розглядати як короткостроковий кредитний ресурс.

Стосовно динаміки залишків коштів фізичних осіб на балансах банків в іноземній валюті (приріст 7,4 %), то слід наголосити, що цей індикатор дуже точно реагує на суспільні настрої і в період небезпеки демонструє суттєві відпливи з банківської системи. Як тенденцію варто відзначити зміну попиту у валютному кошику, особливо збільшення попиту на євро проти долара США. Цей факт підкреслює поглиблення інтеграційних процесів українців у Європу та збільшення довіри домогосподарств до стійкості банківської системи. Сезонне зменшення залишків коштів в іноземній валюті юридичних осіб (-2 %) може свідчити про збільшення ділової активності в зовнішньоторговельних операціях у другій половині 2025 р.

Загалом результати аналізу показують: ситуація на ринку є стабільною, рівень довіри до монетарної політики НБУ у першій половині 2025 року можна вважати позитивним. Великою заслугою у стабільності ринку коштів фізичних осіб є наявність банків за участю держави в капіталі. Саме стабільна робота банківських установ у критичні періоди стимулювала активність приватних банків та іноземних фінансових груп.

Динаміка кредитних портфелів. Аналіз тенденцій на кредитних ринках із точки зору довіри між позичальниками і банками показує, що, незважаючи на високий рівень негативно класифікованих активів у балансах банків – у кредитному портфелі юридичних осіб (36 %) та фізичних осіб (14 %), кредитна активність банків характеризувалася позитивними тенденціями. Загальна тенденція на кредитних ринках – кредити у гривні поступово зростають, обсяг кредитів у валюті поступово зменшується.

Розрахунок тенденцій кредитних ринків свідчить, що панічних настроїв протягом 2024–2025 рр. не було, незважаючи на великий потік негативної інформації. На початку

війни у 2022 р. банки згортали кредитну активність (довіра зменшувалася), особливо у валютному сегменті. Державні програми кредитування «5-7-9 %», спрямовані на підтримку продовольчої безпеки (відновлення впевненості банків за рахунок державних гарантій), відбувалися переважно через банки за участю держави у капіталі, але поступово коло учасників розширилося. У 2024–2025 рр. стабілізувався приріст обсягів кредитування на споживчому ринку фізичних осіб. У 2025 р. зросли темпи кредитування юридичних осіб у національній валюті. Валютний портфель корпоративного бізнесу у 2025 р. поступово зменшується. Тобто менеджмент банків очікує на подальше знецінення національної валюти і не вкладається у валютне кредитування. Кредитування фізичних осіб, які не мають регулярних доходів у валюті, заборонено з 2009 р.

Аналіз розподілу кредитних ресурсів показує, що іноземні фінансові групи працюють з відносно невеликим колом клієнтів, які мають прозорий бізнес та надійні застави, тоді як державні банки мають соціальне завдання підтримки продовольчої та військової безпеки. Незважаючи на низьке співвідношення між кредитним портфелем і ВВП (менше 15 % від працюючого кредитного портфеля) у 2025 р., розвиток цього ринку можна вважати стабільним. Аналіз балансових даних показує, що сумарні вкладення банків у державні цінні та депозитні сертифікати НБУ (1,3 млрд грн) на 01.08.2025 перевищують сумарний кредитний портфель юридичних і фізичних осіб (1,2 млрд грн).

Частка вкладень банків у державні цінні папери (державні облігації, кредити органам державної влади, депозитні сертифікати НБУ) перевищила вкладення у реальний сектор економіки. Склалися нездорові економічні умови, коли державний банківський сектор основну частину ресурсів вкладає у підтримку дефіциту бюджету через боргові інструменти уряду. Висока процентна ставка державних запозичень впливає на рівень кредитних ставок для реального сектору економіки і зменшує коло позичальників. Така поведінка демонструє недовіру банків до подальшого стабільного розвитку реального сектору економіки.

Висновки. Аналіз фінансових потоків вказує на те, що населення поступово збільшує обсяги коштів і частку строкових вкладень, що свідчить про збільшення довіри до монетарної політики. Юридичні особи оцінюють ситуацію на ринку обережно. Щодо динаміки кредитного портфеля банків, то індикатори вказують на збільшення обсягів кредитування в національній валюті при його зменшенні у валюті.

Через інструмент депозитних сертифікатів і збільшення вимог до обов'язкових резервів НБУ адсорбує надлишок грошової маси чим знімає додатковий девальваційний тиск на валютному ринку. Обсяги депозитних сертифікатів НБУ у 2025 р. перебувають на рівні 500 млрд грн, половина цього ресурсу може бути використана як кредитний у найкоротші терміни. Попри шалений потік негативної військової та політичної інформації у 2025 р., національний бізнес і домогосподарства продовжують довіряти банківській системі свої кошти.

З метою подальшого інституційного розвитку банківської системи корисним кроком було б створення державної фінансової інституції (Банк реконструкції та розвитку), яка б могла надавати довгострокові кредити (мінімум на 5 років) на підтримку державних програм із метою створення і масштабування нових видів озброєння. Для такої установи НБУ має встановити свою систему нормативних вимог. Такою інституцією міг би стати один із банків за участю держави у капіталі.

Корисним кроком став би крок зі створення банку другого рівня, який би стимулював залучення дешевих іноземних кредитних ресурсів під гарантії держави і розподіляв цей ресурс серед банків на користь проєктів їхніх клієнтів з урахуванням ризиків національного ринку.

Нерівномірний розвиток регіонів унаслідок воєнних дій потребує переосмислення в розподілі фінансових ресурсів. Необхідне стимулювання розвитку малого бізнесу в територіальних громадах, ініціатив місцевого бізнесу.

Держава має подбати про посилення можливостей Експортно-кредитного агентства з метою просування на міжнародних ринках продукції виробників України (особливо з високим ступенем доданої вартості). Необхідна державна підтримка (у тому числі Міністерства закордонних справ) задля просування продукції національних товаровиробників. Варто зняти обмеження (змінити процедури регуляції) з експорту продукції ВПК з метою розширення національного виробництва зброї.

Доцільно повернутися до розв'язання проблеми з непрацюючими кредитами шляхом створення установи типу банку "поганих активів" (bad bank). Ідеться про створення спеціалізованої Компанії з управління такими активами, яка б акумулювала банківські активи знецінені війною. Це був би крок до очищення балансів банків від негативно класифікованих активів. Мета діяльності такої Компанії має полягати у поточному управлінні такими активами і підготовці судових позовів до країни-агресора з метою відшкодування завданих збитків. Такі заходи дадуть змогу банкам покращити баланси і розширити можливості нового кредитування.

Зазначені кроки мають на меті розширення кредитування реального сектору економіки і збільшення довіри до фінансових інституцій, створення сприятливого інвестиційного клімату. Індикатором довіри є позитивна динаміка зростання кредитних та депозитних портфелів банків як у національній, так і в іноземній валюті, що, безумовно, посилить фінансову безпеку держави.

Список використаних джерел:

1. Ефективність грошово-кредитної політики в Україні в умовах глобальної економічної дестабілізації : колективна монографія / за ред. Є.О. Бублика ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Електрон дані. Київ, 2023. 216 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Efektyvnist-hroshovokredytnoi-polityky-v-Ukraini.pdf>.
2. Любіч О. О., Дробязко А. О., Борщук О. С. Державні банки України як фактор забезпечення стабільності грошового обігу в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2023. № 1. С. 65-84. <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.065>
3. Дробязко А. О. Асиметричний вплив грошових потоків між реальним і банківським секторами на монетарне регулювання в контексті національної безпеки. *Фінанси України*. 2020. № 11. С. 56–75. <https://doi.org/10.33763/finukr2020.11.056>.